

ČTVRTLETNÍK

JARO 2019

PRO PAMÁTKY

Nenechat minulost
jen protéct kolem

ROZHOVOR S KRKONOŠSKÝM HISTORIKEM JANEM LUŠTINCEM
REKONSTRUKCE TŘÍ ZAŘÍZENÍ NA VODNÍ POHON
NOVÁ KNIHA O ARCHITEKTU SANTINIM

Petr Grambal

ÚVODEM

V letošním roce jsme se v redakci rozhodli ukázat význam čtenářů – dárců, kteří podporují naši snahu šířit osvětu a příklady dobré praxe v péči o památky. Řečí čísel se jedná o téměř 300 lidí, kteří společně financují 12 % rozpočtu organizace částkou 400 tisíc korun. Bez této pomoci bychom mohli jenom těžko pokračovat v každodenní práci. Jsme za ni opravdu vděční a vážíme si každého daru.

Velice důležitou a zatím ne příliš početnou skupinou jsou lidé, kteří se rozhodli přispívat menšími částkami pravidelně každý měsíc. Je jich aktuálně 39 a bylo by skvělé, pokud by se podařilo tento počet zvýšit. Důvod? Průběžná podpora nám umožní lépe plánovat a financovat projekty po celý rok.

Připravili jsme proto krátké anketní rozhovory se členy Klubu PROPAMÁTKY, kteří se pro měsíční podporu již rozhodli. Přečtete si, jaká jsou jejich povolání, oblíbené památky a také důvody pravidelných příspěvků. Možná se pak přidáte i vy.

Všichni naši dárči podporují totiž nejen zmíněnou osvětu, ale také zaměstnávání lidí s hendikepem v redakci. Více se dozvíte na: klub.propamatky.cz.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

V posledním čtvrtletí loňského roku přibýlo v evidenci Národního památkového ústavu 16 nemovitých kulturních památek. Ministerstvo kultury mimo jiné prohlásilo most v Mirovicích, kapli Narození sv. Jana Křtitele v Kamýku u Litoměřic, kostel sv. Kateřiny v Podbořanech a kapli sv. Barbory v Kašperských Horách. Památkami se staly rudný důl v Jáchymově, socha sv. Jana Nepomuckého ve Vrbici, vily ve Frýdlantu a Slaném nebo vyhlídka Labská stráž Děčíně.

SchDD, CC-BY-SA 3.0 (Labská stráž v Děčíně)

NGO MARKET 2019

Veletrh neziskovek slaví 20 let! Myslivci, kojení, stárnutí, hnojení a dospívání. To vše se sejde na jubilejním ročníku NGO Marketu v pražském Foru Karlín 10. dubna od 11 do 19 hod. NGO Market je skvělé místo k setkávání, sdílení zážitků i čerpání inspirace. Letos

se jej účastní dvě stovky neziskových organizací nejrozličnějšího zaměření – vzdělávání, dobrovolnictví, přírody, zdraví, lidských práv či demokracie. Jejich zástupci vám odprezentují své aktivity, zodpoví dotazy a těšit se můžete i na bohatý doprovodný program. Vstup je zdarma! www.forum2000.cz

SEMINÁŘ ZÁKON O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI

STUDIO AXIS pořádá 30. května 2019 v Praze seminář zaměřený na novely zákona o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.) a stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.), nové

prováděcí předpisy k souvisejícím zákonům, zásahy na kulturních památkách a zásahy v památkových rezervacích, zónách a v ochranných pásmech, závazná stanoviska podle zákona o státní památkové péči atd. Přednášejí experti Ministerstva kultury ČR. Podrobné informace a přihlášky najdete na webu pořadatele. www.studioaxis.cz

FESTIVAL MUZEJNÍCH NOCÍ

V období od 17. května do 8. června 2019 proběhne již 15. ročník festivalu. Národní zahájení tohoto téměř měsíc trvajícího svátku muzejních nocí se uskuteční v Karlových Varech. Praha akci tradičně uzavře. Ostatní místa se samozřejmě mohou k akci připojit. Projekt je připravován u příležitosti Mezinárodního dne muzeí, jehož téma pro rok 2019 zní: „Muzea jako centra kultur. Tradice v budoucnosti.“ Přijďte tento sváteční čas prožít společně s muzejníky! www.muzejninoc.cz

ZÁMEK V JILEMNICI JE SÍDLEM KRKONOŠSKÉHO MUZEA OD ROKU 1953. JEHO SOUČASNÁ NEORENESANČNÍ PODOBA POCHÁZÍ Z KONCE 19. STOLETÍ. POSLEDNÍ REKONSTRUKCÍ PROŠEL OBJEKT V ROCE 2013.

ROZHOVOR S JANEM LUŠTINCEM

Měl jsem štěstí na spolupracovníky

Péče o památky v regionech často leží na bedrech jednotlivců, kteří se odhodlali věnovat svůj život záchraně a popularizaci kulturního dědictví. Jednou z takových osobností je také emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici.

Mohl byste krátce přiblížit historii jilemnického muzea?

Sahá až do 80. let 19. století, kdy ředitel dívčích škol v Jilemnici Jáchym Metelka (1853–1940) začal sbírat historické předměty z Jilemnicka a ukládat je ve škole. V roce 1891 bylo rozhodnuto o založení městského muzea. První expozice vznikla až o 20 let později v budově dívčí školy. Pro odpor nadřízených orgánů však musela být přemístěna do nové radnice. Tím ale trnitá cesta neskončila. Za první světové války muselo muzeum ustoupit potřebám městské spořitelny. Naštěstí jilemnický děkan poskytl sál na faře, kde mohla být zřízena i malá expozice.

Po skončení války se situace zásadně změnila. Podařilo se uvolnit něko-

POHLED DO ZÁMECKÉ EXPOZICE VĚNOVANÉ MAJITELI PANSTVÍ, JANU HRABĚTI HARRACHOVÍ

lik místností v přízemí staré radnice. V roce 1932 se muzeum dočkalo nového otevření, poprvé pod názvem Krkonošské muzeum v Jilemnici.

Za okupace zájem o muzeum rychle stoupal, neboť bylo vnímáno jako jeden z významných zdrojů vlasteneckého uvědomění. V té době sbírka dostala poprvé profesionálního pracovníka – učitele, historika a folkloristu Jaromíra Horáčka (1900–1973). Díky němu muzeum jen kvetlo. Předmětů přibývalo takovou měrou, že prostory přestávaly vyhovovat.

Po válce zájem poklesl a konzervátor Jindřich Ambrož (1878–1955) marně usiloval o přemístění do zámku rodu Harrachů. To se podařilo až rozhodnutím v roce 1953. Posléze padlo další rozhodnutí vybudovat vzorovou expozici okresního vlastivědného muzea. To již stál v čele ústavu Otto Kočí (1929–2018), pozdější pracovník Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Měl nevšední cit pro instalaci a v akviziční činnosti mířil k tomu nejlepšímu, co se dalo získat. V roce 1956 založil Kavánovu galerii. Součástí činnosti začaly být také komorní výstavy.

Nová expozice byla překvapivě málo zatížena ideologickými tlaky doby, ale o to víc zaujala návštěvníky. Po zániku jilemnického okresu se financování zkomplikovalo a Otto Kočí roku 1964 odešel do Prahy. Následovalo období provizorií, výstavní činnost téměř ustala a vývoj instituce ztratil dynamiku.

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO KRKONOŠSKÉ MUZEUM V JILEMNICI

JEDNOU Z HLAVNÍCH ATRAKCÍ KRKONOŠSKÉHO MUZEA JE METELKŮV MECHANICKÝ BETLÉM DOKONČENÝ V ROCE 1913. VE SBÍRKÁCH MUZEA OVŠEM NAJDETE 25 DALŠÍCH VÝZNAMNÝCH BETLÉMŮ.

PODLAHOVÉ HODINY Z DÍLNY JOSEFA POCHOPA ZÍSKALO MUZEUM I DÍKY VEŘEJNÉ SBÍRCE.

Jaký byl další vývoj?

Akviziční činnost do té doby probíhala zcela nahodile. Symbolicky se za mě éry první významnou akvizicí stal rozměrný obraz Zima na Hlinecku. Záměr vybudovat lyžařskou expozici sice na papíře existoval, zcela ale chyběl odpovídající sbírkový fond. Město v té době trpělo nedostatkem financí a muzeum bylo nakonec převedeno pod Správu Krkonošského národního parku. Muzejní síť tvořila důležitou část jejího programu a lyžím se začalo blýskat na lepší časy. V Jilemnici jsme ustavili kroužek přátel lyžařské expozice a jeho činnost vydala netušené plody. Tehdy ještě žila řada pamětníků meziválečného lyžařství, výrobců lyží a začala se vynořovat spousta jedinečných materiálů. Vzpomínám, jak jsem někdy dlouho do noci vybaloval nové a nové dary a moje nadšení navzdory všem těžkostem neznalo mezí. Poté jsme připravili scénář a roku 1983 se první lyžařská expozice stala skutečností. Zároveň byla v přízemí otevřena nová výstavní síň. Velmi jsem vždy usiloval o to, aby mezi expozicemi zůstala rovnováha a jistá vnitřní provázanost. Nebylo vždy jednoduché prosadit takový model, ale s odstupem času se ukazuje, že to bylo po všech stránkách dobré.

Muzeum provádí akvizice i pomocí veřejných sbírek. Získali jste tak například téměř 200 let staré podlahové hodiny z dílny Josefa Pochopa.

To je pravda. Na trhu se objevily hodiny tohoto významného mistra (mimo jiné se podílel na zbudování opakovacího

hodinového stroje na jilemnické radnici a pro Harrachy postavil hodiny na věži zámku v Hrádku u Nechanic). Jejich cena přesahovala 120 000 Kč, ale přes to se pomocí veřejné sbírky podařilo

tuto částku během pouhých několika měsíců shromáždit. Dodnes si toho velmi vážím. Teď zdobí zámeckou expozici Jana hraběte Harracha.

JAN LUŠTINEC

- ▶ narodil se v roce 1953 v Jilemnici
- ▶ studoval nejprve češtinu a historii na Pedagogické fakultě v Hradci Králové, poté muzeologii na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně
- ▶ mezi lety 1977–2018 působil jako ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici
- ▶ pod jeho vedením proběhla oprava zámku v Jilemnici, dnešního sídla muzea, včetně budovy pivovaru a byla významně rozšířena výstavní i depozitární plocha
- ▶ je znám svou rozsáhlou odbornou činností na Jilemnicku, vede místní městský zpravodaj, školskou a kulturní komisi a zasedá i v zastupitelstvu města

Sídlím muzea je jilemnický zámek a sousední pivovar. Jak probíhala jejich rekonstrukce?

Když jsem na sklonku 70. let nastupoval, o dobré kondici zámku nemohlo být řeči. Do budovy na mnoha místech zatékalo. Vzpomínám, jak v jedné z chodeb byla obrovská skvrna po odpadlé omítce zakryta bílým balicím papírem. Protože služby v té době fungovaly velmi špatně, občas jsem na střechu lezl sám a alespoň největší díry zakrýval. Potíže skončily až novou, tentokrát velmi kvalitní opravou v roce 2013. Nádobí na jímání zatékající vody, jež jsme tenkrát likvidovali, by stačilo na slušnou výstavu.

Již v 80. letech jsem zpracoval první koncepci rozvoje muzea. Věděl jsem, že to je spíš můj sen a k realizaci nejsou podmínky. Po revoluci se ovšem karta obrátila, a tak sousední úřednická budova i pivovar byly postupně rekonstruovány. Pro muzeum to přineslo zásadní změny – získalo konečně řádné depozitáře, prodejnu a další výstavní prostory. Dva prostorné sály byly ideální pro novou expozici lyžování. Na podzim roku 2010 byla slavnostně předána veřejnosti. Erbovní sál v prvním patře dal vynikající příležitost pro pořádání výstav, přednášek a koncertů. Díky tomu začal prudce narůstat počet výstav (ročně 10–15), doprovodných akcí, ale

V NENÁPADNÉM ZAHRADNÍM DOMKU PŘED ZÁMKEM V JILEMNICI BYLY PŘED NEDÁVNEM OBJEVENY POZÖSTATKY STŘEDOVĚKÉHO KOSTELA SV. ALŽBĚTY. LETOS SE V NĚM OTEVŘE MALÁ EXPOZICE.

i přednášek mimo muzeum, rychle košatěla spolupráce s médii, muzei a galeriemi. V roce 2018 se podobných akcí uskutečnilo přes 70, což ovšem stálo na pokraji našich možností.

Přemístění lyžařské expozice nám mimo jiné otevřelo dveře pro vytvoření zámecké expozice Jana hraběte Harracha (1828–1909). Měl bych při tom vzpomenout na řadu kolegů a na muzejní tým. Většinou jsem měl štěstí na dobré a obětavé spolupracovníky.

Senzací posledních měsíců je objev kostela sv. Alžběty v sousedství zámku. Jaká je jeho budoucnost?

Nález posunul založení areálu až do 13. století a svým významem daleko překročil hranice města. V současné době probíhá stavební rekonstrukce a připravujeme scénář expozice. Pro návštěvníky by se měla otevřít na podzim letošního roku. Místo má totiž i mimořádný kulturně-historický význam. Vždyť v kostele zůstaly ostatky pánů z Valdštejna a místo posledního odpočinku tu kdysi našli syn a vnukové Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic, popraveného roku 1621 na Staroměstském náměstí Praze.

Veškeré aktivity se jistě dějí v součinnosti s orgány státní památkové péče. Předpokládám, že vás s nimi pojí mnohé průsečíky.

Je jich opravdu bezpočet. Historický střed Jilemnice byl už v roce 1990 vyhlášen za památkovou zónu. V roce 2012 se Jilemnice stala historickým

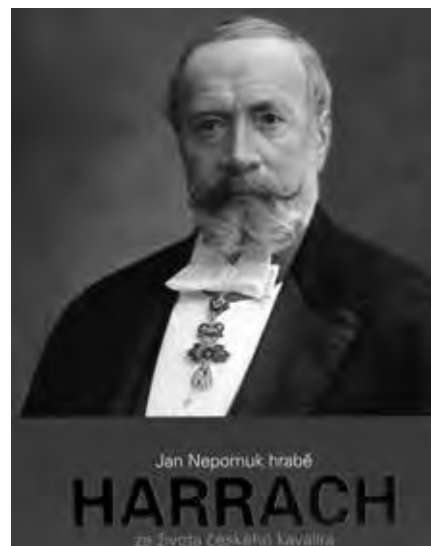
městem roku. Spolupráce s místními památkáři je skvělá. Já zasedám mimo jiné v komisi pro regeneraci památek Jilemnicka. Občas také publikuji v jejich sbornících atd. a mám mezi památkáři i řadu přátel.

Jste aktivní také ve zdejší farnosti a v orgánech města. Spolupráce s místními je pro vás důležitá?

V mnoha aktivitách. Kostel sv. Vavřince v Jilemnici patří k nejkrásnějším v celém Podkrkonoší. To mně přineslo samozřejmě výzvy nejen badatelské, ale též kulturní. Podíílím se na pořádání koncertů, kulturních pořadů, vedu zdejší pobočku České křesťanské akademie, kde každoročně proběhne zhruba desítku pořadů. Podíílím se i na organizaci slavnostních bohoslužeb a pro zájemce občas pořádám prohlídky kostela. Na radnici nyní vedu místní zpravodaj, školskou a kulturní komisi a zasedám v zastupitelstvu.

Ve vedení muzea jste byl od roku 1977. Jaké úspěchy byste rád vyzdvihnul?

V první řadě skutečnost, že muzeum dnes funguje v nesrovnatelně větším měřítku než v minulosti. Když jsem nastoupil, činila výstavní plocha asi 250 m², dnes je to zhruba 1 500 m², plocha depozitářů zaujímala cca 20 m², dnes se jedná o několik set metrů. Podařilo se vybudovat lyžařskou expozici, zámeckou expozici, rozšířit a zkvalitnit Kavánovu galerii a vydat k tomu potřebnou literaturu. Část staré historicko-etnologické expozice jsme po dílčích úpravách ponechali tak tro-

NEJNOVĚJŠÍ PUBLIKACÍ JANA LUŠTINCE JE MONOGRAFIE O JANU HRABĚTI HARRACHOVI.

chu jako „muzeum muzea“, neboť práce Ottý Kočího má zvláštní půvab. Stabilizovala se také návštěvnost. Ročně se pohybuje mezi 22–27 tisíci osob.

Také sbírkový fond se zněkolikanásobil. Velkou radost mně přinášelo rozšiřování Kavánovy galerie. Dílo tohoto umělce je mi velmi blízké, podařilo se získat obrazy prvořadé umělecké kvality. Samozřejmě bych mohl psát i o tom, co se nepodařilo. Ale z mé strany by to byl asi tak trochu nevděk.

Jsem vděčný za to, že jsem svou práci mohl dělat, i když někdy navzdory četným překážkám. Přijímám to s pokorou, neboť kdo chce naslouchat dějinám či umění, musí určitou dávku pokory mít. A nesmí mu chybět trpělivost.

Na konci minulého roku jste odešel do penze. Co vás nyní čeká?

Je toho poměrně dost. Vedle zmíněné práce na radnici už teď mám plánovanou řadu přednášek. Momentálně nejfrekventovanější je Jan hrabě Harrach. Připravuji knihu k 120. výročí dráhy z Jilemnice do Rokytnice nad Jizerou. K tomu přistupuje festival Dech hor, oslavy 290. výročí založení jilemnického kostela sv. Vavřince, podíl na oslavách 130. výročí vzniku jilemnického odboru Klubu českých turistů a mnoho dalších aktivit. Samozřejmě také zmíněná příprava expozice v bývalém kostele sv. Alžběty. Časové vytížení tedy zůstalo, ale má jinou strukturu. A mám jednu obrovskou výhodu, čas od času si mohu ráno trochu pospat. ■

Archiv Západočeského muzea v Plzni

SOUČASNÁ ZDĚNÁ BUDOVA DOBŘÍVSKÉHO HAMRU NAZÝVANÉHO HOŘEJŠÍ LUB POCHÁZÍ Z 20. LET 19. STOLETÍ.

Archiv Západočeského muzea v Plzni

VEŠKERÉ PRVKY STROJNÍHO VYBAVENÍ JSOU OBNOVOVÁNY.

ZAJÍMAVÉ REKONSTRUKCE

Tři stavby se zařízením na vodní pohon

Široké spektrum technických zařízení na vodní pohon tvoří důležitou součást průmyslového dědictví. Vzhledem k jejich typologické rozmanitosti se zaměříme na trojici příkladů rozličné funkce z různých vývojových etap.

Z bohatého počtu technických památek spjatých s vodou se na našem území v autentickém stavu dochovalo malé množství. V převážné většině se v současnosti jedná o objekty bez původního technologického zařízení, malé procento se stalo součástí muzeí nebo skanzenů a jen několik z nich prochází příkladnou rekonstrukcí. Z této skupiny představíme vodní hamr Dobřív na Plzeňsku, bývalou papírnu v Hamru na Jezeře na Českolipsku a mlýn Wesselsky v Odrách na Novojičínsku. První národní kulturní památka je v majetku kraje, ostatní chráněné stavby jsou v soukromých rukou. Kromě jejich pestrého typologického rozpětí se pokusíme nastínit také nesnadný proces probíhajících obnov i jejich využití.

Voda představuje od nepaměti stěžejní zdroj energie, nejdříve využívaný jako tekutina potřebná k přežití, poté pomocí čerpacího kola k zavlažování půdy. Tato zařízení byla postupem času neustále zdokonalována, samotný technický princip je v Evropě známý od 2. století n. l. Od prvotního mletí obilí se vodní síla postupně uplatňovala v dalších odvětvích, zejména při zpracování dřeva a železa. Vrcholný středověk je považován za období takzvaného vodního mlýna se silnou vazbou na krajinu a využití přírodní energie. Období 16.–18. století přináší použití tohoto druhu pohonu hlavně v souvislosti s rozvojem manufakturní výroby v širších kontextech. Princip vodního kola s jeho převodovým ústro-

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO ARCHIV ZÁPADOČESKÉHO MUZEA
V PLZNI, KRYŠTOF HAVLICE,
DANIEL BERKA, PETR GRAMBAL

Archiv Západočeského muzea v Plzni

NAVRÁCENÍ SVÉ FUNKCE SE DOČKAJÍ MIMO JINÉ DMYCHADLO S DYNAMEM.

jím se postupně přizpůsoboval nejruznějším účelům, konkrétně se jednalo zejména o pily, hamry, železárny, papírny a další zařízení. Počátek 20. století je spjat s pozvolným ústupem technologie pro malou účinnost, kdy docházelo k nahrazování za Francisovy turbíny. S rozvojem elektrifikace začínají vodní turbíny pohánět dynamy a alternátory vyrábějící elektrickou energii.

Nemalou úlohu při uchování historické paměti hraje v současnosti prezentace souborů rozličných technických zařízení v rámci existujících muzeí v přírodě, které ale nejsou předmětem našeho zájmu. Významu jednotlivě rozptýlených objektů a zařízení odpovídá jejich průběžné zařazování do Ústředního seznamu kulturních památek. V péči o uvedený typ kulturního dědictví sehrává roli také plošná legislativní ochrana historických urbanistických celků v podobě vesnických památkových zón a rezervací. Osvětovou roli ve vnímání mnohdy nenápadné kulturní hodnoty těchto zařízení nese například databáze vodnimliny.cz a dlouhodobě také Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT.

DOBŘÍV

Až do příštího roku probíhá v rámci Integrovaného regionálního operačního programu za dozoru pracovníků památkové péče několikaletá obnova areálu takzvaného horního hamru v Dobřívě, nazývaného Hořejší lub. Ten se nachází několik kilometrů východ-

Kryštof Havlíček

BÝVALÁ PAPIRNA V HAMRU NA JEZEŘE PŘEDSTAVUJE TŘÍPODLAŽNÍ STAVBU S HRÁZDĚNÝM PATEM A MANSARDOVOU STŘECHOU.

ně od Rokycan v severovýchodní části obce u hráze Huťského rybníka. Národní kulturní památka ležící na území vesnické památkové zóny je ve správě Západočeského muzea v Plzni a představuje hodnotnou stavbu přesahující regionální charakter. Ačkoli byl hamr od roku 1967 zpřístupněn jako technická památka, nacházel se v nevyhovujícím stavu. Po dokončení obnovy má být v provozu původní zařízení a zřízena nová expozice o železářství a hamernictví na Rokycansku. Dochovaný vnitřní mobiliář včetně strojního vybavení bude restaurován.

Stěžejní části revitalizace zahrnují drenážní práce, výstavbu nového sociálního zařízení a dílčí opravy interiéru. Důležitá je výměna dvojice novodobých ocelových průvlaků za dřevěné nosníky. Jsou určeny pro vynesení transmisní hnací hřídele pohánějící mechanismy umístěné na druhé straně hamru od vodních kol. Kromě citlivě provedeného rozvodu sítí vzniká expozice, která má minimálně narušovat autenticitu památky. Navrácení své funkce se dočkají dmychadlo s dynamem představující generátor elektrické energie. Tím vznikne nejstarší funkční exponát, který bude napojený na vodní kolo. To projde samostatnou důkladnou rekonstrukcí. Všechny součásti projdou revizí, běžným čištěním, dále je navržena oprava ložisek a uložení pohyblivých částí zařízení. V rámci probíhající zimní přestávky byly práce zaměřeny mimo jiné na statické úpravy severní zdi hamru.

O tom, jak místní huť vypadala v průběhu 16. století, se bližší informace nedochovaly. Železo se zde vyrábělo takzvaným přímým způsobem v redukční výhni nebo dýmačce v podobě kujné suroviny. Místo představovalo téměř do poloviny 19. století jeden z nejdůležitějších železářských revírů a pocházela odsud převážná část potřebného kovu na našem území. Dobřívský hamr vznikl počátkem 18. století jako součást místních hutí, současná zděná budova pochází přibližně z 20. let 19. století. Jde o obdélníkovou omítanou budovu se sedlovou, šindelem krytou střechou s dřevěnou nástavbou. K jihovýchodní straně objektu přiléhá náhon, jenž z rybníka přivádí korytem vodu takzvanými vantroky. Vodní soukolí pohání hamernická zařízení, například brusy, vrtačky, skružovací stroj nebo lis. Součástí zařízení hamru je také vyhřívací pec. Po ukončení vysokopecní výroby se provoz přizpůsobil produkci těžkého kovaného zboží. Hamr fungoval do roku 1949. Z celkových dvanáctimilionových nákladů obnovy pokryje polovinu evropská dotace a zbylou část hradí Plzeňský kraj.

HAMR NA JEZEŘE

Přes 20 let provádí soukromý vlastník kontinuální rekonstrukci cenné původní papírny na hrázi rybníka v obci Útěchovice severovýchodně od Hamru na Jezeře. Unikátně dochovanou kulturní památku získal v roce 1996 a od té doby do její záchrany investoval přes tři miliony korun za přispění finan-

ZA OBNOVU MAJITELÉ OBDRŽELI OCENĚNÍ PAMÁTKA ROKU 2017 LIBERECKÉHO KRAJE.

AREÁL MLÝNA WESSELSKY V ODRÁCH NA NOVOJIČÍNSKU ZAHRNUJE VÝMINEK, STODOLU A HOSPODÁŘSKÁ STAVENÍ.

čních dotací Ministerstva kultury a Libereckého kraje. Jedinečnost objektu často zaměňovaného za mlýn spočívá zejména v dochovanosti barokní papírny s mladšími prvky odkazujícími ke strojní výrobě lepenky. Ačkoli je stavba zachráněna, majitelé plánují v budoucnu řadu především interiérových úprav.

V minulých letech se hlavní práce na základě znalostí stavebněhistorického průzkumu soustředily mimo jiné na statické zajištění poškozených klebných konstrukcí, dále na opravu střechy, byla částečně osazena nová okna, opraven východní a západní štít nebo hrázdění v patře. V interiérech se jedná o obnovu a položení cihelných podlah a opravu stropů. Zároveň se podařilo zrestaurovat například cenné pozůstatky starších barokních omítek a pozdějších klasicistních částí průčelí. Na pozemku byly realizované dílčí terénní úpravy související s odstraněním navážky. Všechny prováděné úpravy probíhají v souladu s odbornými stanovisky památkové péče.

Papírnu pravděpodobně založil mimoňský papírník Peter Ossendorf v roce 1655, dle dendrochronologického průzkumu pochází jádro stavby z 80. let 17. století. Podkrovní prostory pod střechou sloužily k sušení papíru. Větší přestavbou prošel provoz koncem 20. let a na konci 19. století. Do meziválečného období spadá úprava existujících vodních kol na turbínu. Později se zmiňuje také výroba lepenky fungující do roku 1945. Po druhé

světové válce zařízení chátralo a místo se stalo skladištěm například národního podniku Uranové doly Hamr. Zlom k záchraně památky nastal až v roce 1996 v souvislosti s novými majiteli.

Objekt bývalé papírny čp. 5 představuje třípodlažní stavbu se zčásti zapuštěným suterénem, klenutými přízemními prostory, hrázděným patrem a tříúrovňovou mansardovou střechou s větracími vikýři. Charakteristickými prvky jsou také lizénové rámce fasády, pískovcové parapety, okenní ostění, hrázděné zdivo s cihelnou výplní a zbytky architektonizované omítky. V interiéru se dochovaly prkené podlahy a cihelné dlažby různých formátů.

V patře majitel plánuje vytvořit prostor pro bydlení, v podkroví stavby penzion. V zaklenutých přízemních částech by rád vytvořil muzeum, které by představilo pozůstatky zdejší dochované technologie. Kromě toho je ve fázi úvah instalace vodního kola a zprovoznění náhonu, jenž je v současnosti zčásti zasypaný. Za dosavadní obnovu obdrželi majitelé ocenění Památka roku 2017 Libereckého kraje.

LOUČKY NAD ODROU

Téměř 20 let provádí soukromí majitelé postupnou obnovu památkově chráněného areálu vodního mlýna Wesselsky čp. 152 v Loučkách, nazývaného také Pazderův mlýn. Projekt rekonstrukce je finančně podporován z Programu záchrany architektonického dědictví

Ministerstva kultury a dotacemi Moravskoslezského kraje. Komplex zahrnující výminek, stodolu a hospodářská stavení seskupené kolem dvora je ojedinele kompaktně zachovaný. Náleží k němu funkční náhon včetně mlýnské technologie.

Veškeré dosud provedené práce postupující po etapách a týkající se převážně technologických prvků včetně stavby vodního kola v roce 2008 vycházely z tradičních metod a byly provedeny v souladu s pravidly památkové péče. Kolo o celkové hmotnosti 6 tun má hřídel délky 5,4 metru. Jeho šířka je 2,2 metru o průměru 3,6 metru. S ním byla vybudována také vodní cesta zahrnující vantroky s ovládním a stavidlo. Tradiční postupy lze demonstrovat mimo jiné také na příkladu dobového řešení volného pádu vody z okapů do kamenného zemního žlabu. Tím došlo k zamezení zatékání k patě zdiva.

Nejstarší zmínky o stavbě pocházejí z roku 1571. Mlýn měl dle doložených zpráv tři vodní kola a patřily k němu i polnosti. Následná písemná zpráva je zachycena v urbáři z roku 1650, kdy byl majetkem oderského panství. Od roku 1762 jsou jako vlastníci uváděni Wesselští. Z historických majitelů lze kromě jiných jmenovat Lorenze Wesselskyho, který rodinný majetek rozšířil a v roce 1808 nechal postavit u mostu přes Odru kamenný kříž. Posledním držitelem loučského mlýna z rodu Wesselsky byl Ferdinand Franz,

Daniel Berka

DOCHOVANÁ ČÁST PŮVODNÍ TECHNOLOGIE

Petr Grambal

VODNÍ KOLO BYLO OBNOVENO V ROCE 2008.

za jehož života se začala vyrábět elektřina na vodní pohon pro horní část obce a areál byl obohacen o nové hospodářské budovy. V roce 1946 komplex převzal Hubert Pazdera, který byl přes svou matku spřízněn s rodinou Wesselskou. Po válce v mlynářské činnosti nikdo nepokračoval, do roku 1947 se zde ještě vyráběla elektřina pro část obce. Areál začal nenávratně chátrat zejména absencí nutné údržby mlynářské technologie, objekty využíva-

lo do roku 1983 jednotné zemědělské družstvo. Pozitivní vývoj záchrany památky přinesli současní majitelé, manželé Královi.

V letošním roce jsou navrhované práce soustředěny na objekt stodoly, kde bude mimo jiné doplněna eternitová střešní krytina. Stodola je umístěna v jižním okraji za náhonem. Dříve sloužila převážně ke skladování. Současně tam byly uschovány zemědělské stro-

je, jako je například mlátička poháněná pohybem vodního kola pomocí transmisního převodu. Dále je v plánu repase dřevěného štítového opláštění, oprava oken západní strany nebo realizace vápenných omítek mlýna. Součástí oživení objektu je také prodej místních, zejména ovocnářských produktů a zemědělských výrobků. Areál je přístupný veřejnosti včetně možnosti ubytování. ■

www.zcm.cz | www.vodnimlyn.cz

ZEPTALI JSME SE

Jak hodnotíte v posledních letech využití, případně úroveň rekonstrukcí nebo konverzí technických zařízení na vodní pohon v České republice?

Vidím danou věc rozpolceně. Na jedné straně stojí nedostatečné nahlížení české společnosti na potřebu záchrany hodnotných technických objektů na vodní pohon a na straně druhé rozrůstající se skupina nadšenců, kteří se snaží dokumentovat a zachraňovat. Pozitivní vliv na obě skupiny má pak téměř každá zmínka v médiích a velkou roli hraje dlouhodobá dokumentace a propagace těchto objektů, například v podobě databáze vodnimlyn.cz.

Zatímco mezi konverzemi najdeme i dnes ty, které působí kontroverzně a dostatečně nerespektují principy,

na kterých konkrétní stavby vyrostly, úroveň rekonstrukcí je v mnoha případech vynikající a zajišťuje další existenci hodnotných konstrukcí, prvků i torzálních detailů. Velmi pozitivní je vysoký počet zodpovědných vlastníků. Odráží se v tom i fakt, že tyto objekty si pořizují nadšenci, kteří v nich bydlí. To je ostatně i případ administrátora zmíněné databáze Rudolfa Šimka, který velkou část odborných prací na svém mlýnu provádí vlastnoručně.

Od 70. let minulého století se snažil Luděk Štěpán propagovat vesnické technické objekty zahrnující i zařízení na vodní pohon a prosazoval jejich opravy tradičními postupy. Dnešní možnosti pokročily, ale přístup je naštěstí stejný. Ke znovuobnovení mu sekernickému řemeslu přibyl konzervátoři a restaurátoři, kteří se

zabývají technologickým vybavením mlýnů, popřípadě dalších objektů na vodní pohon. Zde musím jmenovat Davida Veverku, který i přes svůj mladý věk odvedl obrovský kus práce.

Nemohu ještě vynechat poznámku o tom, že symbol vodního kola jako nezbytné součásti mlýna je v našem moderním životě natolik důležitý, že bývá osazeno hned po dokončení stavebních prací. Pak se ale několik let čeká na konzervaci, popřípadě doplnění technologického vybavení. V praxi tak nemá de facto co pohánět. Přitom cena postavení a osazení vodního kola často přesahuje částku za záchranu dochovaného zařízení.

Radim Urbánek, Městské muzeum v Ústí nad Orlicí

STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA UMĚLECKOŘEMESLNÁ V PRAZE SÍDLÍ OD SVÉHO VZNIKU V NĚKDEJŠÍ PRŮMYSLOVÉ ŠKOLE STROJNICKÉ V PODKOVÁŘSKÉ ULICI VE VYSOČANECH.

EXKURZE STUDENTŮ DO DEPOZITÁŘE UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUSEA V PRAZE V ROCE 2017

VZDĚLÁNÍ

Za záchranu uměleckého řemesla

V České republice existuje v současnosti jen několik institucí, které nabízí komplexní odborné a učňovské vzdělání v oblasti kulturního dědictví. Jednou z nich je i Střední odborná škola uměleckořemeslná v Praze.

Institute vznikla ze Školského ústavu umělecké výroby v roce 1952. Základní obory se ještě rozšířily po roce 1976, kdy se přestěhovala do dnešní budovy. Tu postavila Zemská jednota společenstev kovářů a podkovářů v Čechách v roce 1935. Jejich Průmyslovou školu strojnickou, z níž se dosud zachovala kovárna, později nahradilo Střední odborné učiliště uměleckořemeslné. V roce 1991 se stalo soukromým a později škola obdržela dnešní název.

Od 90. let minulého století zde existuje výuka 12 řemesel. Mezi nejoblíbenější patří umělecký kovář a zámečnický, pasíř. Ze širokého spektra oborů pro divadlo, film a televizní průmysl zde existuje vlásenkář a maskér. K dalším klasickým řemeslům patří zlatnictví a klenotnictví, truhlářství a řezbářství, sklenářství, rytectví nebo keramika. Obory umělecký štukatér a umělecký pozlacovač se u nás dokonce vyučují pouze na této střední škole. Studenti zpravidla vykonávají praxi v soukromých dílnách specialistů. Ve většině oborů jsou navíc připravováni i pro případné budoucí studium na vyšší nebo vysoké restaurátorské škole.

Řada žáků nebo absolventů získala ocenění v prestižních mezinárodních soutěžích, zejména na kovářském sympoziu Hefaiston. Jiní patří k předním profesionálům ve svém oboru. Například keramička Sylvia Antony Čekalová se stala vyhledávanou re-

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK, MILOSLAV VLK
FOTO MIROSLAV SMAHA A ARCHIV ŠKOLY

UČNI Z OBORU UMĚLECKÝ KOVÁŘ NA WORKSHOPU NA NOVOMĚSTSKÉ RADNICI V PRAZE, 2016

STUDIJNÍ POBYT ŽÁKŮ Z OBORU STAROŽITNÍK V ČESKÉM KRUMLOVĚ V ROCE 2017

staurátorkou kachlových kamen na historických objektech. Truhlář a restaurátor Luděk Dvořák je pro změnu odborným poradcem Národního památkového ústavu pro technologie při renovaci povrchových úprav dřeva a nyní se mimo jiné podílí na obnově Libušína na Pustevnách.

Kromě klasických tříletých učebních oborů nabízí škola studentům možnost získat úplné středoškolské vzdělání v dvouletém nástavbovém studijním programu umělecké řemeslné práce. V roce 1993 navíc vznikl na popud Asociace starožitníků také čtyřletý maturitní studijní obor, který existuje od roku 2017 pod názvem starožitník, antikvář a galerista. Jeho cílem je získání teoretických i praktických znalostí pro určování výtvarných děl a uměleckých předmětů i odpovídající péči o ně. Důraz je soustředěn na otázky, jež budou muset ve svém povolání řešit: co je předložený předmět, z čeho, jak, kdy a k jakému účelu byl zhotoven, zda se zachoval v původní podobě, v jakém je stavu, co je třeba udělat, aby se dále nepoškozoval, a také, zda jde o historický objekt nebo padělek.

V prvním ročníku se žáci seznámí se základními pojmy umění a užitého umění. Připomenou si jeho nejvýznamnější obory, zejména v evropských oblastech a českých zemích od pravěku po minulá století. V následujících ročnících kromě ornamentiky podrobněji poznávají keramiku,

sklo, nábytek aj. Seznamují se nejen s hlavními výtvarnými technikami, ale i surovinami a materiály, jejich získáváním a způsoby výroby v minulosti.

Znalectví pro změnu učí studenty nejen určovat a správně uvádět základní údaje k danému artefaktu, ale také jim vštípi správné zásady odborné evidence a popisu. V předmětu památková péče a sběratelství si osvojí základní pojmy, poznají druhy kulturních památek a organizaci péče o ně. Ve sběratelství si následně přiblíží druhy sbírek, jejich zakládání a budování, historii fenoménu a nejvýznamnější umělecké kolekce u nás a ve světě. Během čtyřleté přípravy se samozřejmě nezapomíná ani na práci v depozitáři a ochranu předmětů, kdy jsou studenti seznámeni s optimálními podmínkami ukládání cenných artefaktů různého charakteru, s druhy možného ohrožení a degradace objektů, jednotlivými typy depozitářů nebo také náležitostmi restaurátorské zprávy.

Nedílnou součástí oboru starožitník, antikvář a galerista je také odborný výcvik, kde jsou upevňovány znalosti z výše uvedených teoretických předmětů. V prvních dvou letech jde o systematické sestavování údajů způsobem evidence muzeí na sbírkových předmětech zapůjčených škole. Ve 3. a 4. ročníku jsou studenti zařazováni na praxi v pražských obchodech se starožitnostmi nebo v depozitářích muzeí. Pro všechny ročníky

se po celou dobu studia pořádají exkurze do památkových objektů a muzeí po celé zemi. Absolventi se mohou po maturitě stát nejen profesionály ve starožitnictví, ale také správci sbírek a depozitářů na památkových objektech. Po následném vysokoškolském studiu mohou vykonávat práci kastelánů, kurátorů sbírek nebo soudních znalců.

V současné době, kdy i mnoho tradičních vzdělávacích institucí omezuje klasické uměleckořemeslné obory a zařazuje do výuky management, počítačovou grafiku nebo design, si udržuje Střední odborná škola uměleckořemeslná úctu k uchování rukodělné a odborné práce. Panuje zde přesvědčení, že bez kontinuity kvalitního uměleckého řemesla a získání mladé generace pro ně zaniknou i významné prvky a památky minulosti. ■

www.umeleckoremeslna.cz

STUDIJNÍ NÁVŠTĚVA FARNÍHO DEPOZITÁŘE V SÁZAVĚ, KTERÁ PROBĚHLA V ROCE 2017.

PŘEBAL KNIHY

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO NA ZELENÉ HOŘE VE ŽĎÁRU NAD SÁZAVOU

KNIHA

Jan Blažej Santini Aichel

O velikánovi české barokní architektury bylo napsáno mnoho. Může další publikace přinést ještě něco nového? Ladislav Moučka přesvědčuje čtenáře, že ano. Jeho nová kniha totiž neoplývá texty. Objevuje totiž dnes opomíjený a fascinující svět čísel. Nebojte se ale matematiky.

slným řešením směle konkurovaly mnoha věhlasným evropským současníkům. Za všechny připomeňme především kapli sv. Anny v Panenských Břežanech, cisterciácké proboštství Mariánská Týnice u Kralovic nebo kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou.

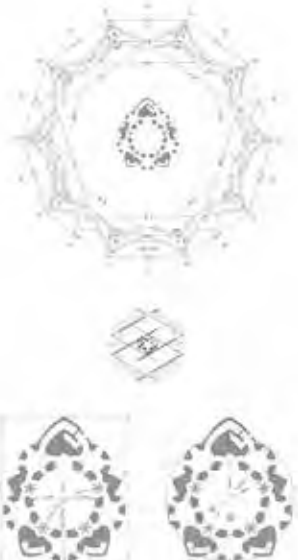
Tyto stavby přitahovaly pozornost odborníků mnoho let. Asi nejznámějším výstupem je souhrnná vědecká monografie Mojžíra Horyny z roku 1998 doprovázená vynikajícími fotografiemi Vladimíra Uhra. Kořeny Santiniho záliby v číselných spekulacích, symbolických systematikách a potřebě vtělovat složité ideové obsahy do obrazců a podob architektury hledal Horyna především ve středověkém stavitelství. To, co mohl historik umění jen naznačit, mohl Ladislav Moučka rozvinout do hloubky. Po dvanáctiletém fyzickém výzkumu vybraných objektů přišel s potvrzením hypotézy, že místo, kde se Jan Blažej Santini Aichel poprvé spojil s Bohem, tedy chrám sv. Víta, bylo pro jeho tvorbu skutečně důležité. Stalo se totiž předlohou jakési liturgicky povinné proporce, kterou umělec promítal do svých návrhů, zejména sakrálních staveb. S podivuhodnou přesností nám dokazuje, že dávno předtím, než byly vynalezeny počítače a grafické programy, existovala v díle architektů hluboce promyšlená idea vzájemných matematicko-geometrických vztahů, jež odkazovaly na samý základ křesťanské nauky.

Příběh, který práce poodkrývá, se začal psát 4. února 1677 v Praze, kdy se pražskému kameníkovi původem z Itálie Santinimu Aichelovi a jeho ženě Alžbětě narodil v jednom z řemeslnických domků na severním předpolí Pražského hradu syn Jan Blažej. Janův křest proběhl v katedrále sv. Víta, kde otec pracoval jako kameník. Když chlapec dospěl, stal se architektem a dal české zemi řadu originálních staveb, jež svým důmy-

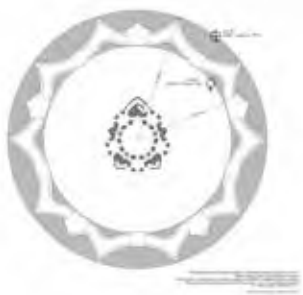
TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO LADISLAV MOUČKA,
VĚROSLAV ŠKRABÁNEK

PUBLIKACE OBSAHUJE CELKEM 564 VÝKRESŮ A FOTOGRAFIÍ. NA SNÍMCÍCH JEDNOTLIVÁ MĚŘENÍ KE KOSTELU SV. JANA NEPOMUCKÉHO VE ŽĎÁRU NAD SÁZAVOU

KAPLE SV. ANNY V PANENSKÝCH BŘEŽANECH

I přes svůj vztah k filozofii neztrácí publikace na objektivnosti a má jasně vytyčený směr – skrze přesná měření vybraných sakrálních i světských staveb najít klíč k porozumění architektony práce. Po předmluvách Jiřího T. Kotalíka a Jiřího Bernarda Krtičky následuje obecný úvod, v němž jsou přiblíženy důvody vzniku, obsah i metodické postupy Moučkovy práce. Následují tři oddíly. V prvních dvou vysvětluje, jak proporce pražské katedrál, jejichž předobraz hledá v ještě starších stavbách, jsou matematickým vyjádřením Božího jména. Promítají do sebe 10 přikázání, a jsou tedy trvalým posvěcením sakrálního prostoru. Nejobsáhlejší třetí část pak přibližuje kompoziční uspořádání sedmi vybraných Santiniho staveb, a sice v Panenských Břežanech, Mladoticích, Mariánské Týnici, Křtinách, Žďáru nad Sázavou, Rozsochatci a Karlově Koruně. Autor vede čtenáře k pochopení vzájemných vztahů a odhaluje rozměrové a proporční vazby k jejich předobrazu, tedy Chrámu sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě.

Kniha sama o sobě není lehkým čtením. Rozhodně ale není zatížena složitými formulacemi či odborným názvoslovím. Text je psán narativní a čtenářsky přívětivou formou bez u těchto prací obvyklého lingvistického patosu. Proklamovanou tíhu zosobňuje spíše formát A3 a váha přesahující úctyhodných 5 kilogramů. Velikost byla ovšem nezbytná pro dostatečně zřetelná vyobrazení, kterých je na 476

stranách celkem 564. V kombinaci s kvalitním barevným tiskem na křídovém papíru, pevnou vazbou i přehledným grafickým zpracováním, zajistí kvalitní čtenářský, umělecký i odborný zážitek.

Projekt Ladislava Moučky nás nutí přemýšlet i ve 21. století nad tím, že ať chceme, nebo ne, existují v našem světě věci mezi nebem a zemí, jež naši předkové uměli vnímat a reflektovat ve své práci. Málokdy se tak jistě stalo v podobných intencích, které objímaly génia Jana Blažeje Santiniho Aichela. Po přečtení publikace se navíc neudržíte až populistického srovnání se čtenářským bestsellerem Dana Browna Šifra mistra Leonarda. S jedním velkým rozdílem. Nejde o chyták na peníze pro znučené čtenáře, kteří doslova dychtí po neuvěřitelných a vzrušujících senzacích. Pro Moučku je charakteristická skromná, až otrocká práce s fakty, nezatížená populistickým patosem, jež dává volný průchod našim myšlenkám o tajemstvích barokních umělců v českých zemích.

Téma rezonuje mezi odbornou veřejností natolik, že se Umělecko-průmyslové museum v Praze rozhodlo tomuto projektu věnovat výstavu v Domě U Černé Matky Boží v Celetné ulici. Byla otevřena 8. března a zabývá se zejména v knize prezentovanými centrálními stavbami Jana Blažeje Santiniho Aichela. Expozice bude přístupná až do poloviny září. ■ www.pudorys.firstnet.cz

MOTIV POZVÁNKY LETOŠNÍ KONFERENCE MÁME VYBRÁNO, KTERÁ SE KONÁ 28. KVĚTNA V DOMINIKÁNSKÉM KLÁŠTEŘE V PRAZE.

MÁME VYBRÁNO

Podnikání v památkách

Projekt MÁME VYBRÁNO dlouhodobě prezentuje netradiční možnosti financování obnovy kulturního dědictví. Jeho součástí je soutěž veřejných sbírek a konference. Letošní osmý ročník se zaměří na podnikání v památkách. Koná se 28. května v dominikánském klášteře v Praze.

V minulém roce se hlavním tématem konference stalo mecenášství. Přednášky se dále věnovaly aktuálním dotačním programům a nezastupitelné roli dobrovolníků. Nechyběly tradiční panelové diskuse, které účastníkům umožnily sdílet zkušenosti a příklady dobré praxe.

Soutěž vyzdvihuje příběhy památek, které se daří pomocí veřejných sbírek zachránit a opravit. Ocenění se uděluje ve třech kategoriích. Finančně nejúspěšnější se stala obnova požárem zničené restaurace Libušín na Pustevnách, v níž se podařilo

shromáždit 9,9 milionu korun. Cenu redakce PROPAMÁTKY za nevšední propagaci získala záchrana zříceniny ve Zvířeticích. Cenu veřejnosti určují výsledky on-line hlasování a jako první se v něm umístila sbírka na rozšíření kostela Panny Marie Královny míru v Praze-Lhotce.

Program letošní konference se zaměří na podnikání v historických prostorách, v průmyslových stavbách, představí sociální podniky, fundraisingové aktivity a další související témata. Odpolední blok moderovaných diskuzí opět nabídne zkušenosti majitelů památek i praktické rady a doporučení organizátorů úspěšných veřejných sbírek. Každoročně také připravujeme sborníky s přednáškami, shrnutím panelových diskuzí a výsledky soutěže. Účastníci konference obdrží jeden z nich zdarma dle vlastního výběru.

Projekt MÁME VYBRÁNO pořádá Institut pro památky a kulturu za podpory Ministerstva kultury a Národního památkového ústavu. ■ www.mamevybrano.cz

Využíváte při podnikání historickou stavbu? Víte o příkladném podnikatelském využití památky, o němž by se měla dozvědět širší veřejnost?

Dejte nám vědět na e-mail: redakce@propamatky.cz.

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO JOSEF EDVARD GREGOR

NÁVŠTĚVNÍCI LETOŠNÍHO FESTIVALU BUDOU MÍT MOŽNOST PODÍVAT SE TAKÉ DO HOTELU INTERNATIONAL V DEJVICÍCH, KTERÝ JE VYNIKAJÍCÍ UKÁZKOU TZV. SOCIALISTICKÉHO REALISMU V PRAZE.

PŘÍSTUPNÝ BUDE TAKÉ KOSTEL SV. ANNY, KDE SE DOCHOVAL JEDINÝ GOTICKÝ KROV V PRAZE.

PROJEKT

Open House Praha

Již popáté proběhne v Praze víkendový festival, během kterého se od 18. do 19. května 2019 otevře více než 80 běžně nepřístupných budov a prostorů.

Koncept festivalu Open House Praha vznikl v Londýně v roce 1992 a od té doby se rozšířil do 46 měst celého světa. Před pěti lety se stalo součástí mezinárodní sítě Open House Worldwide i hlavní město České republiky. Cílem projektu je přiblížit pražskou architekturu různých historických epoch a období široké veřejnosti. Na realizaci se podílí přes 300 dobrovolníků a ani letos se akce bez jejich pomoci neobejde.

Festival letos otevře budovy a prostory v 10 městských částech, kromě historického centra i ve vzdálenějších Holešovicích, Libni, Suchdole nebo Ďáblicích. Program přitom nabídne 40 kulturních památek. Jsou mezi nimi novinky jako Lichtenštejnský, Hrzánský nebo Trauttmannsdorfský palác, ale i každoroční lákadla, například Invalidovna.

Prohlídky zavedou návštěvníky i do středověkých podzemí domů v okolí Staroměstského náměstí, do domu U Kamenného zvonu, radničních domů nebo paláce Ericsson. Na Starém Městě bude také možné navštívit kostel sv. Anny, kde se díky rekonstrukci odkryl pohled do jediného dochovalého gotického krovu v Praze. Nedávno opravená vodárenská věž na Letné zas skýtá možnost prohlédnout si všechny zachované vrstvy historie od založení až po současnost. Organizátoři připravili rovněž speciální komentované prohlídky funerálních staveb: od kubistického Ďáblického hřbitova po prvorepublikové Krematorium Strašnice. V programu nechybí ani památky postavené ve 20. století – funkcionalistická Winternitzova vila, hotel International jako příklad kvalitní realizace v duchu socialistického realismu nebo Velký strahovský stadion, jehož betonové tribuny získaly památkovou ochranu teprve v roce 2003. Bohužel i poté, co byly vyřešeny majetkoprávní spory a stadion připadl Praze, zůstává jeho budoucnost nejistá. Bonbonkem je i kolesový parník Vyšehrad, nejstarší u nás, jehož poslední rekonstrukce z roku 2018 mu navrátila původní vzhled.

Škála budov, které lze v rámci jubilejního ročníku festivalu projít, je opravdu pestrá, stejně jako nabídka doprovodných akcí pro dospělé a děti. Více informací o programu a možnosti stát se dobrovolníkem se zájemci dozví na webových stránkách projektu. ■ www.openhousepraha.cz

TEXT MICHAELA HRÁSKOVÁ
FOTO OPEN HOUSE PRAHA

FOTOREPORTÁŽ

FOTO ANDREA THIEL LHOTÁKOVÁ, PAVEL PROUZA

Nové podkrovní apartmány Parostrojního pivovaru v Lobči

V rámci téměř desetileté záchrany a proměny Parostrojního pivovaru v Lobči je možné se od loňského léta také ubytovat v apartmánech nebo v jednoduchém pokojíku. Citlivé zasazení do původní dispozice vzniklo jako celý koncept obnovy v ateliéru RIOFRIO Architects pod vedením Pavla Prouzy. Prostorné místnosti jsou zasazeny v podkroví historické budovy pivovarských sklepů a mají samostatné vstupy ze zahrady nebo komunikace v horní části areálu. Do malého pokoje ve zvýšeném přízemí se dá vejít přes předsňi sklepů ze dvora. Prostory jsou nazvány po historických osobnostech spjatých s místním provozem, po sládcích Josefovi Tórnákově, Bohuslavovi Kellerovi a Františkovi Klímovi mladším. Dále po původních majitelích, Rudolfovi Cívárkovi nebo Josefovi Rosenbergovi, kteří přebudovali v 90. letech 19. století provoz do podoby parostrojního podniku.

www.lobec.cz

ŠKOLNÍ BUDOVA VZNIKLA VE DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ NA MÍSTĚ TŘÍ STARŠÍCH DOMŮ.

V PŘÍZEMÍ BUDOU KROMĚ KNIHOVNÍCH SLUŽEB K DISPOZICI I COWORKINGOVÉ PROSTORY.

KONVERZE

Stará škola v novou knihovnu

Nedávno dokončená městská knihovna na Alšově náměstí v Písku vznikla konverzí historické budovy školy. V jejích prostorách se bude navíc nacházet i vzdělávací centrum, relaxační zóna s kavárnou nebo kulturní scéna.

Dnešní budova v pozdně empírovém stylu vznikla na místě gymnázia, které město zbouralo v polovině 19. století. Pro zamýšlenou stavbu daleko většího objektu dokoupilo ještě dva sousední domy. Práce na novostavbě, již projektoval městský architekt Julius Spiess, vyšly píseckou obec celkem na 39 476 zlatých. Slavnostní otevření

se uskutečnilo 4. října 1859. Původnímu účelu sloužila škola do roku 2002. Později v ní byly umístěny také učebny soukromé střední výtvarné školy. Svě místo v ní našly i sociálně terapeutické dílny spolku Horizont, charitativní obchůdek Nepotřebné věci, kuchyně a jídelna gymnázia nebo sklad městské knihovny. V posledních letech komplex chátral a jeho adaptace na knihovnu, doposud sídlící v nevyhovujících prostorách, ho de facto zachránila.

Revitalizace byla zahájena architektonickou soutěží v květnu 2013. S vlastní stavbou se začalo na přelomu května a června 2017 a ta trvala až do prosince 2018. Se zahájením provozu knihovny se počítá na konci dubna tohoto roku. Autorem projektu je architekt Jan Svoboda ze studia A.B.S. spol. s r. o., dodavatelem pak stavební firma OHL ŽS, a. s. Podstatná částí vnitřního vybavení s výjimkou IT technologií a drobných zařizovacích předmětů prováděla společnost COMPO PRAHA s.r.o. Výsledná cena díla v současnosti činí 139 milionů korun bez DPH, a to bez dokončení některých interiérů. Poskytnutá dotace z Integrovaného regionálního operačního programu dosáhla bezmála 14 milionů korun.

Během rekonstrukce památkově chráněného objektu se architekt snažil odstranit nevhodné druhotné zásahy a přístavky, jako jsou dvorní přístavby, nevhodně zvenku umístěný výtah, do střechy zasahující vikýř kotelny, rozdělení učeben příčkami nebo zazdívkou

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA, JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO ZBYNĚK KONVIČKA, PÍSECKEM, S.R.O.

NOVÝM STAVEBNÍM PRVKEM JSOU SPOJOVACÍ OCHOZ VEDOUcí DO DEPOZITÁŘE SE SKLADEM KNIH A ARCHIVEM. PŘÍLEHLÝ DVŮR BUDE SLOUŽIT K RELAXACI.

monumentálního schodiště. Na druhou stranu bylo jeho cílem zachovat maximum stavebních konstrukcí a případně naopak doplnit dříve odstraněné prvky určující charakter domu, například komíny nebo ven otevírací okna do náměstí.

Potřeba maximálního využití prostor vedla projektanta i k dalším úpravám. V některých nosných zdech byly proraženy větší spojovací otvory. Pro zkrácení cesty výpůjček mezi halou služeb a jednotlivými odděleními jsou všechna patra propojena nákladním výtahem s možností přepravy publikací na vozících. Další výtah byl vložen do hlavního schodiště. Navíc byl přistavěn ocelový prosklený spojovací ochoz mezi stávajícím objektem a novou betonovou přístavbou se sklady, archivem a depozitářem. Ten urbanisticky odděluje klidovou veřejnou část přístupnou z náměstí od provozního úseku přístupného ze Soukenické ulice. V návaznosti na původní účel školní věže do ní bylo vloženo nespálené schodiště a zřízena polytechnická učebna s propojením do horních podkrovních prostorů s vestavěnými plošinami, které je opět možné využít jako observatoř. Zmíněná nová přístavba řeší problém uskladnění knih v kompaktních regálech novou speciálně navrženou konstrukcí. Masivní dvojité betonové maso s vnitřní izolační vrstvou a suchou geologickou zahradou na střeše bude pro tiskoviny vytvářet stabilizované prostředí i bez energeticky náročné klimatizace.

Proměnilo se i nádvoří knihovny, kde vznikla odpočinková zóna. Nástup do zahrady je tvořen rozevřeným chodníkem ve tvaru písmene V symbolizujícího rozevřenou knihu. V centru dvora je vodní plocha napájená abecední fontánou. Prostor je dělen na tři hlavní části – relaxační zahradu se záhony, při kavárně a přednáškovém sále položenou terasu a venkovní scénu. Ta je vybavena výsuvným pódiem zapuštěným do terénu, aby netvořilo rušivý prvek.

Nová městská knihovna poskytne čtenářům trojnásobné prostorové kapacity, změní se ale především kvalita jejích služeb. Jak bylo zmíněno, uživatelům nabídne bezbariérový přístup, odpovídající sociální zařízení, multifunkční vzdělávací sál, kavárnu a venkovní relaxační zónu s kulturní scénou. Výpůjční a administrativní činnosti se budou soustředit do jednoho místa v hale služeb v přízemí. Zde bude probíhat půjčování i vracení knih, meziknihovní výpůjční služba, registrace čtenářů, placení poplatků, ale i například přihlašování do realizovaných kurzů a seminářů. V jednotlivých odděleních bude činnost zaměřena především na pomoc při výběru publikací a na mnohem intenzivnější komunikaci se čtenáři.

Poskytovány budou referenční služby především na oddělení naučné literatury i ve studovně. Nedílnou součástí budou rovněž učebny pro skupinovou i individuální výuku.

VIZUALIZACE KNIHOVNY V PLNÉM PROVOZU

Cílem městské knihovny je vytvářet pestrou a obsáhlou nabídku vzdělávacích aktivit pro všechny věkové kategorie obyvatel. Novinkou je proto i Centrum vzdělávání, jež se zaměřuje především na oblast osobnostního a sociálního rozvoje včetně posilování vazeb ke komunitě, jazykovou vybavenost s důrazem na podporu čtenářství, polytechnických oborů zahrnujících digitální gramotnost a environmentální vzdělávání. Činnost centra zahrnuje i přípravu a realizaci informačně-vzdělávacích lekcí pro přísecké školy všech stupňů. Jednou z dalších novinek bude možnost využívat coworkingová místa nebo multifunkční a variabilní konferenční sál. Přednášejícím poskytne zázemí se šatnou, kuchyňkou i sociálním zázemím. Na tomto místě se ve dnech 6.–8. listopadu 2019 bude také symbolicky konat další ročník konference PROPAMÁTKY. Tentokrát na téma konverze historických budov škol. ■

PŘIHLASTE SE

**Konference
PROPAMÁTKY
– obnova a využívání škol**

**6.–8. listopadu 2019,
Městská knihovna v Písku**

konference.propamatky.cz

Z MĚST A OBCÍ

HOSTINNÉ

Ohradní zeď kláštera je zrekonstruována

Historické centrum je nejživější částí Hostinného i díky tomu, že radnice dlouhodobě podporuje regeneraci městské památkové zóny. Její nedílnou součástí je i areál bývalého františkánského kláštera, obklopeného zahradou a kamennou ohradní zdí. Kamenná zeď byla postavena v roce 1687 z kvádrů, vytesaných z místního červenohnědého permského pískovce. Směrem do zahrady byla ozdobena slepými arkádami a z důvodu stability zpevněna pilíři. V loňském roce se provedla dlouho připravovaná rekonstrukce její části v délce 88 metrů, která se nacházela v téměř havarijním stavu. Dozdivla se její horní část, opravy zříceně klenby arkád, zdivo se nově vyspárovalo, a to i v základových pasech až do hloubky 0,8 metru pod úroveň terénu. Koruna zdiva byla nově osazena pískovcovými deskami. V rámci obnovy byl zachován původní vzhled památky. Na financování prací se podílely město Hostinné a Ministerstvo kultury z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. www.hostinne.info

KOLÍN

Ze zvonice opět zní všech pět zvonů

Po 80 letech je v Kolíně opět slyšet souzvuk pěti zvonů na zvonici u chrámu sv. Bartoloměje. Za druhé světové války byly zkonfiskovány pro válečný průmysl. Po válce pak sloužily zvony z jiných kostelů. O odlití nových se začalo uvažovat na konci 20. století. Zadání dostala firma Perner, která sídlí v německém Pasově a vyráběla i předcházející. Navrženy byly nástroje stejných jmen s totožnými tóny, jako měly původní zvony předválečné. Největší Bartoloměj a něco menší zvon Jan a Pavel byly odlity v první etapě a instalovány v roce 2000. Jsou napojeny na elektřinu a spouštějí se automaticky. V druhé etapě roku 2014 byly požehnány další tři menší zvony: Jan Křtitel, Florián a Prokop. Sice byly vytaženy na zvonici, ale chybělo jim srdce a obslužný aparát s pohonem. Instalace se podařila až v prosinci 2018, kdy byla v souvislosti s revitalizací chrámu sv. Bartoloměje opravena elektroinstalace. Autorem výzdoby všech pěti odlitků je kolínský rodák, akademický sochař Jaroslav Hylas. www.mukolin.cz

NOVÝ BOR

Část objektu Sklářského muzea čekají opravy

Město letos čeká rozsáhlá rekonstrukce historického podstávkového domu čp. 106 v Kalinově ulici, který je součástí novoborského Sklářského muzea. Plánovaná akce je součástí společného česko-polského projektu Cesta skla. Ten je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj, a to z programu INTERREG V-A Česká republika – Polsko. Obnovený objekt bude mít pro město několikery přínos. V přízemí získá nové bezbariérové prostory turistické informační centrum. V prvním patře vzniknou edukační místnosti, v nichž budou návštěvníci aktivně poznávat různé procesy spojené s výrobou a zdobením skla, a také badatelna pro odborníky. Mimoto Sklářské muzeum získá v podkroví nové zázemí pro uložení sbírek. Součástí přeshraničního projektu budou také volně přístupné akce pro veřejnost, například Dny sklářských tradic, a nejrůznější workshopy pro děti a seniory. Realizace je plánována na roky 2019–2020. www.novy-bor.cz

Tomáš Anděl

Hana Morová

Magdaléna Riedelová

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH

Nová šance pro dělostřelecký srub R-H-S79

Od roku 2018 se rekonstruuje pevnostní komplex Hanička. Práce postupuvaly i přes zimu v dělostřeleckém srubu R-H-S79, který měl být s krycím názvem „na mýtině“ nejsilněji vyzbrojeným objektem celé tvrze. Jedná se celkově o největší objekt československého opevnění. Srub prošel mnoha těžkými zkouškami. Za okupace německá armáda poškodila jeho tylové stěny podkaliberními střelami röchling. V roce 1958 byl národním podnikem Kovošrot za přispění armády odstřelen a odvezen levý pancéřový zvon. Další rány zasadily úpravy akce Objekt Kahan započaté roku 1979, kdy se měl objekt stát místem nasávání vzduchu pro centrální filtrovnu podzemního krytu. Všechny pozdější zásahy se nyní odstraňují. Rekonstrukce je hrazena z prostředků Evropské unie v rámci projektu Tajemství vojenského podzemí, který je spolufinancován z operačního programu INTERREG V-A Česká republika – Polsko. Partneri jsou Euroregion Glacensis, město Trutnov, Stachelberg, z. s., Gmina Głuszycza a Gmina Miejska Kamienna Góra.

www.rokynicevoh.cz

město Rokytnice v Orlických horách

VYSOKÉ MÝTO

Obnovuje opevnění města a další významné památky

Vysoké Mýto, finalista soutěže Historické město roku 2017, přistupuje k obnově památek systematictější než v minulosti. Zrekonstruovalo například starobylé budovy soudu a vězení na Muzeum českého karosářství. Po Choceňské věži opravilo ochoz malé věže Pražské brány a spojovací most mezi věžemi. Vyměnilo také brádicovou střechu renesanční zvonice. V loňském roce mimo jiné radnice zrestaurovala fasádu secesní vily, která slouží jako klub pro seniory. Letos plánuje obnovit střechu na velké věži Litomyšské brány. Za 17 milionů korun revitalizovalo náměstí Vaňorného, na němž se nachází velké množství památek, jimž dominuje kostel sv. Vavřince. Město finančně přispívá také na památky jiných vlastníků. Z Programu regenerace podpořilo postupnou opravu vitrážových oken v kostelích sv. Vavřince a Nejsvětější Trojice i obnovu fasád a prvků domů v historickém centru. V letošním roce pravděpodobně dojde i na restaurování unikátního oltářního obrazu Petra Brandla v chrámu sv. Vavřince.

www.vysoke-myto.cz

Radek Štěpán

ZNOJMO

Romantický altán z 19. století je opět ozdobou parku

Na podzim roku 2018 byla zahájena rekonstrukce zchátralého altánu v parku, romantické stavby z 19. století, která nahradila pozdně středověkou baštu v druhé vnější linii opevnění. Město získalo altán převodem od předchozího majitele na začátku roku 2017. Vzápětí začalo plánovat jeho opravy, do nichž posléze investovalo přibližně 1,7 milionu korun, přičemž 50 % uznatelných nákladů pokryla dotace z Ministerstva kultury z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Obnova zahrnovala opravy exteriéru, novou střešní konstrukci, klempířské práce, zrestaurování původních oken a dveří a položení dlažby v interiéru. Altán byl zároveň oddělen od zahrady původního majitele pomocí zděné plotové stěny. Přístup do stavby bude možný přímo z prostoru parku po kamenném schodišti. Objekt ve světle zelenkavé barvy zdobí park už od prosince. Na jaře se do něj vrátí ještě restaurátoři, kteří budou pracovat na odkrytých malbách v interiéru.

www.znojmocity.cz

Petra Mazourová

Dárci a členové Klubu PROPAMÁTKY podporují zaměstnávání lidí s hendikepem v naší redakci. Děkujeme. Má to smysl.

Tom Droppa

Pracujeme PROPAMÁTKY každý den. Podpořte nás každý měsíc.

Pravidelným měsíčním příspěvkem podpoříte stabilitu naší redakce
a rozvoj dalších služeb. Staňte se členem Klubu PROPAMÁTKY,
kromě tištěného časopisu vám rádi zašleme sborníky z našich konferencí
a budete moci čerpat i další výhody.

KLUB
PROPAMÁTKY

klub.propamatky.cz

MÁME VYBRÁNO

konference o financování památek
28. května 2019 | klášter dominikánů v Praze

www.mamevybrano.cz

REDAKCE PROPAMÁTKY POŘÁDÁ OD ROKU 2012 KONFERENCI, KTERÁ SE VĚNUJE RŮZNÝM OBLASTEM HLEDÁNÍ POTŘEBNÝCH ZDROJŮ NA OBNOVU A ÚDRŽBU PAMÁTEK. LETOŠNÍ ROČNÍK BUDE KROMĚ DALŠÍCH TÉMAT ZAMĚŘEN TAKÉ NA MOŽNOSTI PODNIKÁNÍ V HISTORICKÝCH BUDOVÁCH.

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním
www.bochemitshop.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.
www.etna.cz

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.
www.g4d.cz

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 8, číslo 1, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editor: Jan Štěpánek

Redakce: Kryštof Havlice, Michaela Hrásková,
Zbyněk Konvička, Aleš Kozák, Dagmar
Koželuhová, Lenka Kuboušková, Jindřiška
Kukrálová, Zuzana Richterová, Miloslav Vlček

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Štůr
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@propamatky.cz